

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Гусара Богдана Миколайовича "Вдосконалення технології гасіння пожеж класу D та A, B", поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 26 "цивільна безпека" за спеціальністю 261 "пожежна безпека"

Дисертаційна робота Гусара Б.М. присвячена важливій науково-технічній задачі – підвищення ефективності пожежогасіння пожеж класу D (магнію, алюмінію та їх сплавів), а також пожеж класу A, B шляхом розроблення рецептури вогнегасного порошку спеціального призначення та використанням методу комбінованого гасіння пожежі класу D, A, B вогнегасним порошком та піною підвищеної стійкості.

Актуальність теми дисертації. Використання магнію та його сплавів є практичним та ефективним у промисловості як в Україні, так і за її межами. Горіння магнію, алюмінію, титану та їх сплавів відносяться до пожеж класу D. Пожежі цих металів розвиваються дуже швидко і при високих температурах.

Магній та алюміній і їх сплави часто використовують в апаратах космічної та авіаційної техніки, автомобілебудуванні, різних агрегатах і відповідальних приладах. Протягом майже ста років алюмінієві сплави застосовуються в будівництві будинків і офісних будівель.

Алюмінієві порошки застосовують як компонент вибухових речовин, піротехнічних сумішей і твердого ракетного палива. Внаслідок реакції окиснення алюмінію виділяється велика кількість енергії, тому легкі речовини, які входять до складу вибухових речовин чи палива, нагріваються до високої температури. Практично загасити пожежі магнію і алюмінію дуже важко і при сучасних технологіях гасіння практично не можливо.

Магній, алюміній та їх сплави використовують у військовій галузі при виготовленні запалювальних гранат. Їх застосування зросло за останні роки на стадіонах, для світлошумових ефектів, на Сході нашої держави, де їх використовують для підпалу складів з боєприпасами, гасіння таких пожеж ускладнюється через те, що магній розбризкується на великі площі або по всьому приміщенні і, тим самим, збільшуючи площу горіння, швидко займаються дерев'яні ящики з боєприпасами і ускладнюється процес гасіння. Тому виникає необхідність у застосуванні ефективних методів та способів гасіння такого класу пожеж. Збитки від таких пожеж сягають млрд. гривень. Пожеж одного класу D, як правило, не буває. Можуть виникати з початку пожежі класу D, а потім A, B, або навпаки пожежі ЛЗР, або твердих

горючих матеріалів, а потім пожежі легких металів, які потребують комбінованих способів гасіння, при цьому треба враховувати високу температуру горіння магнію, підсилення горіння при гасінні водою, CO₂, азотом. При подаванні вогнегасної речовини під високим тиском магній та його сплави розбризкуються та збільшують площу горіння. В Україні не виготовляються порошки для гасіння пожеж класу D та A, B.

Отже, необхідно розробити рецептуру вогнегасного порошку та вдосконалити технологію гасіння комбінованих пожеж, зважаючи на особливості горіння магнію, алюмінію та їх сплавів.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами. Робота виконувалась відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності за напрямком: «Розроблення, дослідження, випробування та впровадження систем виявлення та гасіння пожеж, вогнегасних речовин, методів та пристроїв їх подачі» під час виконання науково-дослідної роботи за темою «Вдосконалення технології гасіння пожеж різних класів (D1 та A) наявності сполук магнію» (номер державної реєстрації 0117U005254), у якій здобувач був відповідальним виконавцем.

Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертації, висновки та рекомендації в повній мірі опубліковані в 10 наукових працях, із них 5 – у фахових наукових виданнях (з них дві входять в базу Scopus), 4 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 патент на корисну модель. Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам п. 11 ПКМУ від 6 березня 2019 р. №167 "Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії".

Список опублікованих праць за темою дисертації:

Наукові статті у фахових виданнях

1. Ковалишин В.В., Кирилів Я.Б., Войтович Т.М., Гусар Б.М. Перспективи розвитку пінного гасіння / Інститут державного управління у сфері цивільного захисту, XVI Міжнар. виставковий форум „Технології захисту/ ПожТех – 2017”. С. 208-210.

2. Обґрунтування методики випробувань вогнегасних порошків спеціального призначення / В.В. Ковалишин, В.М. Марич, Б.М. Гусар та ін. Пожежна безпека. 2018. № 33. С. 53–59. doi: 10.32447/20786662.33.2018.07

3. Improvement of a discharge nozzle damping attachment to suppress fires

of class D / V.V. Kovalyshyn, V.M. Marych, Y.M. Novitskyi, B.M. Gusar, V.V. Chernetskiy, O.L. Mirus. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2018. Vol. 5, Issue 5 (95). P. 68–76. doi: 10.15587/1729-4061.2018.144874

4. Гусар Б.М., Ковалишин В.В., Марич В.М., Лозинський Р.Я., Пастухов П.В. Комбіноване гасіння пожеж класу D та A, B / Пожежна безпека: Зб. наук. пр. Львів: ЛДУБЖД, 2019. №35. С. 30-34. DOI: 10.32447/20786662.35.2019.05

5. B. Gusar, V. Kovalyshyn, S. Pozdieiev, Vol. Kovalyshyn, O. Zemlianskyi, K. Myhalenko. Thermotechnical properties of the fireextinguishing powder for extinguishing materials based on magnesium alloy chips / *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. Vol 2, No 10 (104) (2020). P. 46-53. DOI: 10.15587/1729-4061.2020.201748.

Матеріали та тези конференцій

6. Ковалишин В.В., Марич В.М., Войтович Т.М., Гусар Б.М. Використання екологічно прийнятних вогнегасних речовин / *Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і перспективи* : Матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 14 вересня 2018 р. Львів, 2018. С. 42–43.

7. Гусар Б.М., Федюк Я.І., Ковалишин В.В. Створення безпечних умов при гасінні пожеж класу D / *Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності*: XIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів (28-29 березня 2019 р.). Львів. С. 24-25.

8. Ковалишин В.В., Марич В.М., Гусар Б.М. Аналіз методик випробувань вогнегасних порошків спеціального призначення / *Розвиток цивільного захисту в сучасних безпекових умовах*: 21 Всеукр. наук.-практ. конф. (за міжнародною участю) XVIII Міжнар. спеціалізована виставка“ Технології захисту / Пож Тех - 2019” (8 жовтня 2019 р). Київ. С. 122-125.

9. Гусар Б.М., Ковалишин В.В., Марич В.М. Вдосконалення технології гасіння пожеж класу D та A, B / *Надзвичайні ситуації: безпека та захист*: Матер. X Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (29-30 жовтня 2020 р.). Черкаси. С. 133-134.

Патенти:

10. Патент на корисну модель № 145068 Україна. Вогнегасний порошок спеціального призначення для комбінованого гасіння пожеж класу

Особистий внесок здобувача у наукових публікаціях, опублікованих із співавторами полягає: в самостійному аналізі літературних джерел, формулюванні мети і завдань досліджень, обґрунтуванні методології та виборі методик, у плануванні і безпосередньому проведенні лабораторних та полігонних випробувань з узагальненням одержаних результатів. Особистий внесок у наукових працях, опублікованих за співавторства, відображено в дисертації, зокрема:

[1] – формував пропозиції до використання вогнегасних пін;

[2, 10] – визначив проблему дослідження, проаналізував відомі методи і способи гасіння магнію та його сплавів, провів дослідження за запропонованою методикою;

[3] – провів випробування нової насадки-заспокоювача;

[4, 9] – провів теоретичне і експериментальне дослідження процесу гасіння комбінованих пожеж, брав участь у розробці вогнегасного порошку, дослідив складники вогнегасних порошоків на основі хлориду натрію з добавкою меленого шлаку амофосу та аеросилу, і встановив оптимальний склад вогнегасної суміші у відсотковому відношенні для гасіння пожеж легких металів на прикладі магнію та його сплавів;

[5] – запропонував математичну модель, яка описує теплові процеси під час гасіння легких металів вогнегасним порошком. Взяв участь у проведенні дослідів та у формуванні висновків;

[6, 7, 8] – брав участь у формуванні висновків з використання екологічно прийнятних вогнегасних порошоків, апробації методик досліджень.

Співавтори вказаних робіт за даними дослідженнями дисертації не захищали, а на спільно виконані роботи є посилання на джерело та відзначений особистий внесок. Всі основні результати дисертаційного дослідження отримані автором самостійно. Керівник роботи і здобувач спільно сформулювали задачі та загальні висновки.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційної роботи доповідались та обговорювались на 4 міжнародних науково–практичних та науково–технічних конференціях, зокрема: Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і

перспективи: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 14 вересня 2018 р.; XIV Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених, курсантів та студентів Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності (2019 р.); 21 Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) Технології захисту ПожТех-2019, Київ; Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Надзвичайні ситуації: безпека та захист», Черкаси, 2020 р.

Наукова новизна результатів дисертації полягає у розкритті особливостей впливу та співвідношень компонентів вогнегасного порошку спеціального призначення, а також у вдосконаленні технології комбінованого гасіння пожеж класу D, A, B:

у перше:

– науково обґрунтовано і розроблено нову рецептуру вогнегасного порошку спеціального призначення з вмістом хлориду натрію (до 58 %, мас.), шлаку металургійного виробництва (до 20 %, мас.) та гідрофобного аеросилу (до 1,5 %, мас.), амофосу (до 20,5 %);

– створена математична модель для визначення температури на не обігріваній стороні ізолювального шару вогнегасного порошку та інтенсивності гасіння на прикладі порошку спеціального призначення KM-2 для гасіння пожеж класу D, A, B. На основі створеної моделі був визначений коефіцієнт тепловіддачі, між не обігріваною стороною ізолювального шару вогнегасного порошку та навколишнім середовищем, що становить $\alpha = 395,733 \text{ Вт}/(\text{м}^2 \cdot ^\circ\text{C})$, і досліджена залежність ефективного коефіцієнта теплопровідності від товщини цього шару. Показано, що ця залежність близька до лінійної, і може бути описана формулою $\lambda(\delta) = - 0,016 + 93,907 \cdot \delta$;

– розроблено методику визначення необхідної кількості вогнегасного порошку для досягнення відповідного ізолювального ефекту, і на основі цієї методики визначена мінімальна товщина шару цього вогнегасного порошку $\delta = 45,2 \text{ мм}$;

– *набула подальшого розвитку* технологія комбінованого гасіння пожеж класу D (гасіння магнію, алюмінію та їх сплавів) та A, B вогнегасними порошками спеціального призначення та пінами підвищеної стійкості.

Теоретичне значення результатів роботи полягає у розкритті особливостей гасіння пожеж "комбінованим" способом: Розроблено

методику визначення необхідної кількості вогнегасного порошку для досягнення відповідного ізолювального ефекту. Розроблено метод комбінованого гасіння пожеж класу А,В, D порошком КМ-2 та піною підвищеної стійкості.

Практичне значення результатів дослідження полягає в наступному: Вдосконалена технологія гасіння комбінованих пожеж класу D, А, В. Розроблено рецептуру вогнегасного порошку спеціального призначення, що дасть змогу виготовляти в Україні вогнегасні засоби для гасіння пожеж класу D.

Дослідний зразок вогнегасника, заповненого вогнегасним порошком спеціального призначення та оснащеного розробленою насадкою-заспокоювачем, застосовується пожежно-рятувальними підрозділами ОРС ЦЗ ДСНС України у Львівській області та отримав позитивні відгуки. Результати досліджень використовуються у навчальному процесі ЛДУБЖД при викладанні дисциплін «Тактика пожежогасіння та рятувальних робіт», «Пожежна техніка» та «Охорона праці в підрозділах ДСНС», «Пожежна тактика», на ТзОВ НВП «Вогнеборець» при розробці та виготовленні насадки-заспокоювача, вогнегасного порошку для гасіння пожеж класу D. Подано 3 патенти України на винахід: «Вогнегасний порошок спеціального призначення «КМ-1»; «Заспокоювач для подавання вогнегасного порошку при гасінні пожеж класу D1». Вогнегасний порошок спеціального призначення «КМ-2».

Оцінка дисертації, зауваження, оформлення дисертації.

Робота є завершеним науковим дослідженням, яке відповідає сформульованій меті.

В результаті розгляду дисертації виявлено ряд недоліків та зауважень:

1. У дослідженнях використовується тільки порошок КМ-1 та КМ-2 доцільно було б використати та порівняти з іноземними порошками.
2. Є зміст обґрунтувати горюче навантаження при дослідженні макетних пожеж класу D та А.
3. У експериментальних дослідженнях не обґрунтовуються розміри установки на якій проводились випробування порошку КМ-2.
4. Дослідження на можливість використання за призначенням КМ-2 доцільно було б провести на модельних вогнищах класу А.
5. Не роз'яснено чому у методиці [104] пропонується вогнегасний пристрій на 13,6 л, а для гасіння макетних пожеж використовується вогнегасник ВП-50.
6. Не обґрунтована температура на границі із повітрям 80 °С табл. 3.5.

Проте, вказані вище зауваження не зменшують вагомості результатів дослідження та не зменшують загального теоретичного і практичного значення дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертаційної роботи. Дисертаційна робота Гусара Б.М. “Вдосконалення технології гасіння пожеж класу D та A, B” на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 261 – «пожежна безпека», містить нові експериментальні дані та теоретичні положення, що є важливими для вдосконалення існуючих методів боротьби з комбінованими пожежами металів, твердих горючих речовин і горючих рідин.

Дисертація *Гусара Б.М.* задовольняє вимогам п. 10 ПКМУ від 6 березня 2019 р. №167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 261 – пожежна безпека.

Офіційні рецензенти:

начальник навчально-наукового
інституту цивільного захисту
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності,
доктор технічних наук, доцент

Василь ПОПОВИЧ

доцент кафедри цивільного захисту
та комп'ютерного моделювання
екогеофізичних процесів
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
кандидат технічних наук, доцент

Василь ЛОЇК

